

52202205 : สาขาวิชาภาษาไทย

คำสำคัญ : อรรถกถาธรรมบท/วรรณกรรมคำสอน

กรณี นุชทองม่วง : อรรถกถาธรรมบท : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอน. อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : อ.ดร.สุมาลี ลิ้มประเสริฐ. 238 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอรรถกถาธรรมบทจำนวน 302 เรื่อง โดยใช้แนวคิด โครงเรื่องของบันเทิงคดีและโครงสร้างนิทานของพรอพเพียมาประยุกต์ใช้ศึกษาด้านระเบียบการเล่าเรื่องและใช้พุทธธรรมมาศึกษาคำสอนในเรื่องในฐานะที่เป็นวรรณกรรมคำสอน

ผลการศึกษาพบว่าระเบียบการเล่าเรื่องแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ 1. เรื่องเล่าของนักบวชในพระพุทธศาสนา คือพระอรหันต์และภิกษุ-ภิกษุณีทั่วไป 2. เรื่องเล่าของอุบาสก-อุบาสิกา 3. เรื่องเล่าของบุคคลนอกพระพุทธศาสนา และ 4. เรื่องเล่าของพระพุทธเจ้า ทั้ง 4 กลุ่มเรื่องมีพฤติกรรมหลัก 10 พฤติกรรม ได้แก่ 1. ความเป็นมา 2. การเลื่อมใส 3. การบวช 4. การเกิดปัญหา 5. การแก้ปัญหา 6. การรับผลของการกระทำ 7. การพึงธรรม 8. การบรรลุธรรม 9. การเกิดข้อสงสัย และ 10. การแสดงธรรม ทุกกลุ่มเรื่องจะเริ่มด้วยพฤติกรรมความเป็นมาและปิดท้ายเรื่องด้วยพฤติกรรมที่ 7 การพึงธรรม หรือพฤติกรรมที่ 10 การแสดงธรรมเสมอ ทั้งนี้ธรรมที่ปรากฏในพฤติกรรมทั้งสองเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเท่านั้น การเกิดพฤติกรรมเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าอรรถกถาธรรมบทมีระเบียบการเล่าเรื่องที่ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมที่นำไปสู่การแสดงธรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าธรรมะของพระพุทธเจ้าแก้ปัญหาได้

ในด้านกลวิธีการเล่าเรื่องนั้นพบว่าอรรถกถาธรรมบทใช้ผู้เล่าเรื่องแบบผสมผสาน 3 แบบ คือ 1. ผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ตัวละครในเรื่องแบบผู้รู้ เป็นผู้เล่าที่อยู่นอกเรื่อง โดยเล่าในส่วนเปิดเรื่อง 2. ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครในเรื่องโดยเป็นพยาน เล่าเรื่องในส่วนดำเนินเรื่องซึ่งมักขึ้นต้นว่า “ดังได้สดับมา” 3. ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครในเรื่องคือ พระพุทธเจ้า โดยทรงเล่าสิ่งที่พระองค์ประสบมารวมทั้งส่วนที่เป็นพระธรรมเทศนาด้วย การเล่าเรื่องในอรรถกถาธรรมบทแบ่งออกเป็น 1. การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับลำดับเวลาในเรื่องมี 3 แบบ ได้แก่ การเล่าเรื่องในปัจจุบัน การเล่าเรื่องสลับระหว่างปัจจุบันกับอดีต และการเล่าเรื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยพบการเล่าเรื่องในปัจจุบันมากที่สุด 2. การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับเวลาของผู้อ่านมี 3 แบบ ได้แก่ การเล่าย่อ การเล่าข้าม และการเล่าละเอียด ซึ่งการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเช่นนี้เป็นลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอรรถกถาที่มีการเล่าเลียนแบบพระสูตร

ส่วนด้านคำสอนพบว่าอรรถกถาธรรมบทมีคำสอนสอดคล้องกับหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ การละเว้นความชั่ว การทำความดี และการทำจิตใจให้ผ่องใส โดยพบคำสอนการทำจิตใจให้ผ่องใสมากที่สุด เพราะใจเป็นตัวกำหนดเจตนาซึ่งควบคุมการกระทำของมนุษย์

เมื่อได้พิจารณาอรรถกถาธรรมบทในฐานะวรรณกรรมคำสอนพบว่าอรรถกถาธรรมบทมีบทบาทสำคัญในการเป็นวรรณกรรมคำสอนมาช้านาน นับตั้งแต่การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะในสมัยหลังพุทธกาล จนกระทั่งได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและมีการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดย อรรถกถาธรรมบทมีบทบาทสำคัญในฐานะวรรณกรรมคำสอนที่ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในไทย คือเป็นแหล่งอ้างอิงของไตรภูมิกถา และที่มีบทบาทสำคัญต่อเนื่องและยาวนานคือเป็นแบบเรียนหลักสูตรปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้กาชาธรรมบทบางบทยังเป็นคำสอนที่เป็นที่แพร่หลายและเป็นคติในการดำเนินชีวิตของคนทั่วไปในปัจจุบัน

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

52202205 : MAJOR : (THAI)

KEY WORD : ATTHAKATHADHAMMAPA/DIDACTIC LITERATURE

KESSANEE NUCHTHONGMUANG : ATTHAKATHA DHAMMAPADA : A STUDY AS DIDACTIC LITERATURE. THESIS ADVISOR : SUMALEE LIMPRASERT, PH.D.. 231 pp.

This research aims to study 302 stories in Atthakathadhammapada by the approaches of plot analysis and Vladimir Propp' structural theory to analyze the regulation narrative of Atthakatha Dhammapada and Buddhist morals are used as the method to analyze doctrine in the stories as the didactic

The analysis reveals that stories can be categorized into 4 groups in terms of people related: 1)Stories about priests including Arahants, and general monks and nuns, 2)Stories about advocates including both men and women, 3)Stories about non-Buddhists and 4)Stories about Lord Buddha. All of them can be divided into 10 behaviors chronologically: 1)Background 2)Faith 3)Ordination 4)Problems occurring 5)Problems solving 6)Retribution 7)Dhamma listening 8)Dhamma achievement 9)Doubtfulness 10)Dhamma description. All narratives begin with the first function and always close with the seventh or tenth function, based only on sermons preached by the Buddha. These behaviors indicate that exegeses involve storytelling that attaches importance to functions that lead to preaching of sermons.

In terms of narrative techniques which consist of the narrator and narrative, it was found that exegeses employ a combination of three different narrators, i.e. non-character being as a knower giving a narrative opening, and character being as a witness giving a narrative of the story plot. The character narrator is the Buddha who recounts what he has experienced, including Buddhist sermons; this style of narrator use is unique in Buddhist narratives imitating Tripitaka Sutrapitaka. Narrative is divided into 1) Narration related to time-space in the story, comprised of three modes - narrative at the present time, which is found the most in narratives by Buddhism non-believers as they just got to learn about Buddhism; alternate narrative between the present and past, which is found the most in narratives by male and female devotees to show that past actions cause present effects; and narrative of stories from past to present, which is found the most in narratives by Buddhist priests to show their persistent attempt to attain enlightenment. All narrative styles employ narrative at the present time for the most to demonstrate the importance of using Dharma to solve present problems for preventing those that would give rise to future effects; and 2) Narrative related to time-space of the reader, comprised of 3 modes, i.e. abridged narrative due to the inability to narrate all actually occurring chronological events; jumping narrative due to pre-mentioning in other stories; and thorough narrative for short, present events.

In terms of teachings, the exegeses were found to contain key Buddhist teachings, i.e. to abstain from doing evil, to do good, and to purify the mind. Teaching that was found the most is "to purify the mind", because a purified mind would lead to abstinence from doing evil and to doing good easily, as mind is the determination of intention which controls human actions.

It was found in the study of exegeses as literary teachings that the exegeses have played an important role as literary teachings for a very long period of time, from oral tradition after the Buddha's lifetime to written recordings propagated over a wide area. One of their important roles that appeared as evidence for the first time in Thailand is their use as a reference source for Trai Bhumikatha (Sermon on the Three Worlds). What has long been a continually important role of them is their use as Buddhist theology learning courses for monks. Some chapters of the exegeses also serve extensively as teachings and moral precepts for general human beings in their present living of life. Considering the exegeses in the aspects of storytelling sequence, narrative techniques and teachings, it was found that they all are aimed at presenting the crucial exegesis idea Dharma given by the Buddha as problem solving guidelines for people in any status.

Department of Thai
Student's signature
Thesis Advisor's signature

Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของอาจารย์ ดร. สุมาลี ลิ้มประเสริฐ อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางและสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเนกประการ ตลอดจนตรวจแก้ไขเนื้อหาและสำนวนภาษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ผู้เขียนวิทยานิพนธ์รู้สึกซาบซึ้งและขอกราบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ บาหยัน อิ่มสำราญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบล เทศทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บรรจบ บรรณรุจิ และอาจารย์ ดร. สุมาลี ลิ้มประเสริฐ ที่กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำอันมีค่าในการแก้ไขปรับปรุง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบล เทศทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชุมสาย สุวรรณชมพู และคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ให้ความรู้ด้านภาษาและวรรณคดีอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และกรุณาได้ตามความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์ด้วยความห่วงใย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วิรัช ศิริวัฒนาวิน ที่กรุณาตรวจแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ให้ถูกต้องและสละสลวยยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณมารดา บิดา และขอบคุณสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่สนับสนุน การศึกษามาโดยตลอด อีกทั้งยังให้ความรัก ความห่วงใย และกำลังใจที่มีค่าอย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดมา

ขอขอบคุณคุณวิรัชพัชร จรัสเพชร คุณพราวพร อ่วมเจริญ และคุณกษมา สุรเดชา กัลยานมิตรที่เป็นแรงสนับสนุน คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ตลอดมา และขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจจนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

ประโยชน์และคุณค่าอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ขอน้อมบูชาแด่พระศรีรัตนตรัย พระคุณของมารดาบิดา และครูบาอาจารย์ทุกท่าน